

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 7

ŠTEV. 10-11

OKTOBER-NOVEMBER 1938

LETO XVII

XXXIX. redni občni zbor Prosvetne zveze v Ljubljani

Prosvetna zveza sklicuje XXXIX. redni občni zbor na dan 27. oktobra 1938 ob 9 dopoldne v belo dvorano hotela Uniona.

Dnevni red obsega:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo o delu.
3. Poročilo preglednikov.
4. Volitev 9 odbornikov in 5 preglednikov ter 4 članov gospodarskega odseka.
5. Slučajnosti.

Za uvod v občni zbor predava gosp. dr. Alojzij Kuhar: Naše narodno-obrambno delo.

Včlanjena društva imajo pravico, da se v smislu § 15, udeležujejo po svojih zastopnikih občnih zborov. Vsako društvo pošlje po enega zastopnika za vsakih začetih 50 članov. Ti zastopniki morajo imeti s seboj pismeno poblastilo društvenega odbora. En zastopnik more zastopati največ 3 društva. Po en glas ima tudi vsak odbornik Prosvetne zveze in vsak odbornik prosvetnega okrožja.

V Ljubljani, 15. oktobra 1938.

Dr. Franc Lukman, l. r.,
t. č. predsednik.

Miloš Stare, l. r.,
t. č. tajnik.

Naše državnopravne starine

Dr. J. Mal

Kolikokrat moremo v razgovorih slišati mnenje, češ saj Slovenci nimamo svoje posebne zgodovine. Nikoli si nismo po lastni volji krojili državnega življenja, nikdar ne uravnavali svojega razmerja do sosedov po lastnih željah in potrebah. Vedno smo bili

baje le potrpežljivo nakovalo, ki je na njem svojo usodo in srečo koval tuji kovač, bili za tialo, ki je po njem po mili volji razbijal tuji gospod. — Vse, kar imamo, tako trdi ta teorija — smo prejeli od vekovnih svojih gospodarjev, ki se jim nikoli

nismo upirali, nikar, da bi jim zavestno stavljali nasproti svoje lastne uredbe in pravne običaje.

Pa tega mnenja niso le neuki ljudje, marveč prav posebno še izobraženci, ki se jim takoj pozna, da jim je bila vir učenosti znanost, ki bi Slovence najraje izbrisala ne le iz sedanjosti, marveč tudi iz preteklosti. Kvečjemu bi nam bili pripravljani priznati naše težnje in napore zadnjih sto let, da se afirmiramo kot narodna in politična celota, ki stremi tudi za lastno državnostjo. To je višek priznanja teh ljudi o tem, da je treba tudi Slovence šteti med državotvorne narode.

Kajti tega, da smo Slovenci prav na početku svoje zgodovine, takrat namreč, ko listine in tuji kronisti prvič zapisujejo in poročajo o stikih naših prednikov z njihovimi sosedi, da smo torej že takoj ob zori naše zgodovine imeli svoje lastne državnopravne uredbe, vsega tega doslej nihče opazil ni. Kajti preveč se je že ukoreninila v ničemer utemeljena vera, da je Slovence v njihovo današnjo domovino privlekel Ober, da jih je njihovega nasilstva začasno rešil trgovec Samo in da so potem kot hlapčevska raja prešli pod nemško oblast.

Zgodovinska resnica pa je nekoliko drugačna. Ne leži sicer vedno lahko pregledna na dlani; le malo je namreč pisanih poročil, ki bi nam kar na prvi pogled jasno risala javnopravne razmere pri starih Slovencih. Zateči se je treba zato še k drugim virom, ki so prav tako zanesljivi, ako umemo iz njih izluščiti pravo jedro. Kajti ni le črka, ki nam more podati sliko svoje dobe, to pričevanje nam dajejo često in še pozneje ohranjeni spomeniki, ki so kakor živa in vsakomur vidna vez, ki sega iz preteklosti v sedanjost. Navade in običaji so s svojim vsebinskim zrncom večinoma še starejši nego listine; nastali in rastle so tako rekoč z ljudstvom, iz njegove zibelke izhajajo, pa se ga zato zvesto drže in prehajajo iz roda v rod, tako da nihče prav ne ve, kako, zakaj in kedaj so nastali. Tudi mnogi izrazi, zlasti iz pravnega življenja, nam često pomagajo odmotavati zamotana vprašanja,

— na ta način pričuje o nekdanjih razmerah neposredno jezik sam, kadar se zdi, da zgodovina molči.

Zoper naziranje, da so se Slovenci naselili v svoji alpski domovini pod obrsko silo in zaščito, govori dejstvo, da so še v VIII. stoletju bili državno-politično organizirani po istem načinu, kakor ostali svobodni Slovani. Pri teh je cela država obsegala tisočnijo, ki ni bil nikak številčno določen ali omejen pojem, marveč je taka tisočnija kot zaokroženo število pomenjala le ozemlje velikega obsega. Zato se je provinca stare ruske države imenovala tisočnija, včasih tudi polk; Nemcem se je zdelo, da je tisočnija vojvodstvo in so zato novgorodskega tisočnika (tisjačkega) zvali »Herzog«.

Nadaljnja pra- in vseslovanska delitev je poznala stotnije in desetke. Stotniki in desetniki so v vojni organizaciji in zlasti v dobi velikih preseljevanj predstavljali voditelje oddelkov opolčenja. Res je bila tedaj brambena sposobnost nad vse, vendar so bili stotniki in desetniki razen tega tudi stalni zastopniki upravnih, finančnih in sodnih enot. Taka upravna desetka med Slovenci se omenja v ustanovni listini kremsmünsterskega samostana iz leta 777. Da v tem času desetka (decania jo zove latinski vir) že davno ni več vezana na krvno sorodstvo ali omejeno zvezo 10 družin, marveč se je s stalno naselitvijo razvila v sodni in upravni teritorij, o tem nam priča dejstvo, da sta to enoto upravljala kar dva uradnika, Taljub in Sparuna, eden morda sodni, drugi fiskalni, na čelu višje upravne enote pa je stal župan Physson.

To bi bila le ena razlaga. Verjetnejše, ker je to mnogo naravnješe in vrhu tega popolnoma v skladu s staroslovansko upravno organizacijo, pa se mi zdi, da je bil Taljub predstojnik desetke, Sparuna načelnik stotnije, celo deželno okrožje, to je staroslovansko tisočnijo pa reprezentira v omenjeni listini navedeni župan Physson. Slovenci, kakor tudi ostali zapadni Slovani, ki so živeli in ki so izšli izpod mogočnega vpliva Obrov, so namreč

prvotno slovanski naziv tisočnika, ki je ostal pri vzhodnih Slovanih še nadalje v izključni veljavi, zamenjali z obrskim poimenovanjem višjega delnega oblastnika.

Besedo župan izvajajo namreč jezikoslovci iz obrskega besednega zaklada. Pri podložnih Slovanih so namreč Obri izročili vrhovno upravo v roke njim zveste in vdane osebe, ki pa ni treba, da bi morala biti baš obrskega rodu. Ta oseba je predstavljala obrsko nadvlado, zato se je tudi njenega uradnega dostojanstva oprijelo obrsko ime, ki je prišlo v navado tudi pri sosednjih slovanskih rodovih, slično, kakor je nekoliko kasneje ime Karla Velikega v metatezi, v prestavitvi zloga kot kralj zadobilo pomen vrhovnega kneza celo tudi pri tistih Slovanih, ki jih Karlova moč in njegova vojska niti dosegla ni.

V ustanovni listini kremsmünsterškega samostana l. 777. omenjeno dekanijo Slovencev je hotel Vladimir Levec smatrati kot skupino desetih tlačanov. Če bi to bilo res, potem bi morala listina pač imenovati tudi gospodarja te desetke, in če bi to bil vojvoda Tassilo sam, bi v listini povedal, da daruje samostanu svoje tlačanske delavce, decaniam meam. Vrh tega bi Tassilo taki dekaniji svojega kronskega imetja postavil na čelo Bavarca, nikakor pa ne Slovenca.

Razen tega pa je treba upoštevati še to, da bi bila za odred desetih delavcev celó za naše birokratične pojme dva uradnika nezaslišano upravno preobilje. Taljub in Sparuna sta torej v omenjeni listini zastopnika staroslovenskih upravnih edinic, kakor je to tudi takoj za njima navedeni župan Physson. Kaj naj bi tu tudi slovanski župan iskal, če bi šlo resnično le za posest vojvode Tassilona? Čemu so polagali važnost na županovo pričevanje in na njegovo prisego glede mejá dekanije? Čemu so smatrali za potrebno, da se navede Sparunov in Taljubov uradni okoliš, če sta bila to brezpomembna in čisto navadna graščinska priganjaška nameščenca. V nobenem viru celega srednjega veka ne najdemo primera, da bi se po ka-

kem podrejenem uradniku označeval teritorij ali kaka odvisna gospodarska ali socialna skupina.

Župana Physsona stavlja listina v isto vrsto s solnograškim škofom Arnonom in opatom Fatrom, kar je popolnoma razumljivo, ker jima je po položaju kot upravnik višje staroslovenske teritorijalne enote bil enak in ravnopraven. Taljub in Sparuna sta bila potemtakem njegova uradna pomočnika: eden desetnik-dekan, drugi stotnik-centenar, ki označujeta z županom vred popolno upravno lestvico nekdanje slovenske upravne organizacije.

Sedaj pa tudi razumemo, zakaj sta tako vojvoda Tassilo kakor tudi opat sam želela, da se pričevanje in zapri-sega meja od strani župana in obeh njemu podrejenih uradnikov (actores ju zove listina) izrečno omenja: hotela in želela sta, da za daritev jamčijo in vse okolščine potrjujejo tudi domači slovanski upravni funkcionarji, da bi pravno dejanje bilo na ta način tem trdneje in tem globlje zasidrano.

Še celih dve sto let zatem je bilo slovensko karantansko ozemlje organizirano po starem slovanskem upravnem načinu v desetke; leta 965. se omenja dekanija Wolframa, l. 977. pa tegneia — decania Pertholda. Desetka je bila upravna edinica, ki je bila sicer v stari nemški državi, v koje oblasti so Slovenci živeli, popolnoma neznana.

Razen desetke so Slovenci ohranili še celo vrsto drugih ustanov in uredb, ki dokazujejo, da so se v svojih novih bivališčih naselili kot svobodni narod, ki si je po pesnikovih besedah svobodno volil vero in postave. V urbarjih in drugih spisih omenjane naprave in besede kot so: večá, pojezda, poklon, priče po slovanskem pravu, zlasti pa še staroslavni ustolitveni obred koroškega vojvode nam dovolj jasno pričujejo vse to.

V e č o pozna pravna zgodovina vseh slovanskih narodov. Predstavlja sestanek svobodnih ljudi v cilju, da se posvetujejo o splošnih zadevah. Beseda večá je nastala iz vet-ja, isti koren je torej v besedah svetujem, in svét

(odtod tudi ruski sovjet). Veča je še predzgodovinskega izvora. Že Prokopij, ki je pisal sredi VI. stoletja, pripoveduje o Slovanih, da ne poznajo monarhične oblasti kakor Grki, marveč da vedno o vseh stvareh javno razpravljajo. Nekaj desetletij pozneje opisuje podobno tudi Pseudo-Mavrikiij v svojem delu Strategikon, kako se Slovani na svojih zborovanjih prerekajo in kako da nihče ni voljan, da se pokori drugemu; nesložni so, pa zato svetuje, naj se en del Slovanov pridobi ali z lepimi besedami ali z darovi, druge pa je treba napadati. Odsvetuje pa sovražnost do vseh hkratu, ker bi to Slovane združilo in zedinilo pod eno vlado.

Ker je mogel na večji sodelovati vsak svoboden človek, večja potemtaka ni bila organ oblasti enega samega razreda, — splošno narodna in občedeželna oblast je torej. Na večji so izbirali tudi novega kneza, oziroma je večja dala pristanek pri določitvi naslednika. Njen delokrog se je raztezal na celokupno območje višjih poslov upravne in sodne državne oblasti. V deželah pa, koder se je že zgodaj razvila močna knežja ali velikaška, bojarska oblast, je začela oblast večje hitro propadati.

Tega (namreč dedne močne monarhične oblasti) med Slovenci ni bilo, — zato pa tudi vidimo, da je bila večja, ki jo vir (Schwabenspiegel) opisuje kot sodni zbor, načelno še v 15. stoletju upravičena, da prosto voli novega koroškega vojvodo. Nemški vladarji so to pravico stari slovenski večji prav n a m e n o m a pustili. Kajti s tem so hoteli preprečiti, da bi se na Koroškem kdaj razvila dedna vojvodska oblast, ki jim je drugod delala dovolj preglavic in sitnosti. — Ker je plemstvo in z njim vred vse doseljeno tujerodno prebivalstvo (duhovščina, obrtniki, trgovci) živelo po tujem, nemškem pravu, zato je tudi razumljivo, da plemstvo ni sodelovalo pri slovenski pravni ustanovi večji in se je radi tega volitev in ustolitev koroškega vojvode izvršila le po slovenskih kmetih, brez sodelovanja tujega plemstva, in brez navzočnosti duhovščine,

ker segajo pravice večje pač še nazaj v slovensko pogansko dobo.

Iz najstarejšega popisa o ustoličitvi koroškega vojvode, ki se nam je ohranil v dostavku dveh rokopisov nemške pravne knjige »Schwabenspiegel«, izhaja z nedvoumno jasnostjo, da so karantanski Slovenci tudi še pod nemško oblastjo imeli pravico, da so si na splošnem ljudskem zborovanju (na večji) volili svojega deželnega kneza, odnosno da so tistega, ki jim ga je nemški cesar poslal, zavrnili, ako jim ni bil všeč, že takoj glede prvih dveh koroških vojvod pod bavarsko-frankovsko oblastjo, Gorazda in Hotimirja, poročajo viri v izrazih, ki ne le dopuščajo, marveč naravnost utemeljujejo domnevo, da so ju Karantanci za kneza najprej izvolili in zatem slovesno ustoličili.

Kajti nikakor ni upravičeno doselej sicer obče ukoreninjeno naziranje, ko da je bilo koroško vojvodstvo šele l. 976. nanovo ustanovljeno. Dežela Karantancev je bila namreč že izza srede VIII. stoletja kot enakovredna in enakopravna pridružena bavarski vojvodini. Koroška je prišla k Bavarski (ne pod Bavarsko) le kot nekaka njena državnopravna in dinastična pritiklina. Ker so pa bavarski plemenski vojvode s to personalno unijo postali nemškim vladarjem premožni in prenevarni, kar so pokazali dovolj jasno nekateri upori, je bila l. 976. ta unija preklicana in slovenska Karantanija zopet izločena iz sklopa z Bavarsko kot samostojna vojvodina.

Po tolikih bridkih in žalostnih skušnjah so nemški cesarji čimbolj moško ovirali nastanek dednih plemenskih kneževin. Zato so tudi na Koroškem hoteli imeti za vojvode odstavljive uradnike, ki se ne morejo sklicevati na kake svoje dedne dinastične pravice. To je bil tudi vzrok, da so se vojvodske rodbine tako pogosto menjavale. Občutek in zavest negotovosti in odvisnosti ne-le od rajha, marveč tudi od volje prebivalstva naj bi v vojvodih ohranjal tudi slovenski ustoliteni obred. Nemški vladarji ga nalašč in vprav zaradi tega niso marali

odpraviti — na drugi strani so pa s tem ustregli ukoreninjeni in vroči želji slovenskega ljudstva samega, ki je v teh obredih videlo priznanje svojih samoupravnih pravic.

Ko so si Habsburžani osnovali v Avstriji dedno posest in se je v njihovi hiši skoro dedovalo dostojanstvo nemškega cesarja, ni bilo zanje nobenega razloga več, da spoštujejo stare pravice koroške večje glede volitve deželnega kneza. Tudi propadanje svobodnega kmečkega stanu je povzročilo, da se stare pravice niso spoštovale: ob tradicionalnem nasledstvu Habsburžanov so pozabili na pravico volitve, odpravljeno pa je bilo tudi simbolično ustoličenje novonastopajočega deželnega kneza. Starodavna večja je potem zdrknila v sodne zборе tržanov in kmetov v okrožju deželskega sodišča, ali še nižje v shod podložnikov posamezne graščine, kjer so se na večji ugotavljale najemniške zadeve in plačevale davščine.

Kakor smo dejali, se med karantanskimi Slovenci ni mogla razviti močna monarhična oblast. Na večji se je torej razpravljalo o vsch zadevah, ki so se tiskale dežele. Kakor poročata Prokopij in Mavrikij, je prišlo pogosto do nesporazumov in do očitnih nasprotovanj med pristaši različnih naziranj. Te upore in vstaje so sami imenovali kramóla. Besedo poznajo v istem pomenu tudi ruski viri, od katerih eden n. pr. pripominja k l. 1251., da je tedaj »bilá kramóla bezbóžnih bojár galickih«. Med Karantanci so morale biti kramóle tako pogoste, da so to slovensko besedo prevzeli v svoj besedni zaklad celo latinski viri bavarsko-solnograškega ozemlja. — Ena sama beseda torej, pa kako jasno nam slika neslogo in notranji nered, ki je postal tako žalostno usoden za obstoj slovenske karantanske državne tvorbe.

Tudi izraz *pojezda*, ki ga srečujemo v naših srednjeveških in poznejših virih, korenini v občeslovenskih pravnih običajih. V primerih tožb zaradi mejá je moral sodnik odjezditi na sporno ozemlje. Navada je bila, da so o mejnih zadevah razsojali vedno na kraju preporne posesti, od tod tu-

di ime za te vrste specialnega sodstva, ker je moral sodnik s svojim spremstvom meje objezditi. Tudi zaradi določitve in pobiranja davkov je bilo potrebno, da je kuez oz. njegov uradnik prejezdil celo deželo, zaradi česar pomenja pri Rusih ujezd uprav. okraj.

V poznejšem razvoju pomenja *pojezda* pri Slovencih podložniško večjo, kjer je zemljiški gospod ugotavljal posest in dajatve svojih kmetov; *pojezda* pa pomenja v tem času tudi trdo razvado, da so zemljiški gospodje ali njih najemniki pošiljali na kmete svoje konjenike, ki so jih morali podložniki rediti dotlej, da so poplačali vse svoje davčne zastanke.

Poklon se je pri vseh Slovencih imenoval prostovoljen davek ali dar podložnikov svojemu knezu. Pozneje so tudi kmetje svoji zemljiški gospodski dajali v poklon ob večjih praznikih, za božič, veliko noč in binkošti, kake malenkosti zlasti za gospodovo kuhinjo. Ta prvotno zgolj v počaščenje storjena dajatev je pozneje postala za podložnike dolžnost in sitno breme.

Veča, *pojezda* in *poklon* so praslovenskega izvora. Te ustanove so poznali tudi Slovenci ob prihodu v alpske dežele, zato so se mogli ohraniti tudi zadevni pravni izrazi. Kajti nedvomno je, da so z besedo prinesli s seboj tudi stvar samo. Kakor v prirodi, tako tudi v zgodovini nič popolnoma ne izgine: stare oblike prehajajo v druge, nove in živijo, nekaj spremenjene in prelite morda, z deloma novo vsebino pa s starim imenom zopet v stoletja naprej.

Pravne oblike in običaji so bili v času, ko še ni bilo zapisanih zakonov, tisti nepremakljivi sieber, ki se je nanj naslanjalo vse javno in pravno življenje. Resnično, te navade so bile kakor železna srajca, ki je nihče ni mogel sleči. Kajti kakor je stari Rimljan ponosno trdil, da je *civis Romanus*, podobno je tudi bilo načelo srednjega veka, da vsakdo živi po svojem narodnem pravu.

Prej in lažje so narodi opustili svojo govorico kakor pa svoje pravo. Germanski Langobardi, Goti in Fran-

ki so bili jezikovno romanizirani, obdržali pa so svoje staro narodno pravo.

Tudi Slovenci so prinesli s seboj svoje lastno običajno pravo. Zato čujemo, da so mnoge v listinah omenjene priče živele po slovenskem pravu (Sclavenicae institutionis testes), ali kar je isto, da so bile slovenskega rodu (testes Sclavigenae). Ne gre tu za kako zunanjo razliko do nemških in bavarskih prič, marveč gre za razliko vsebine prava samega. Po občeslovanskem pravu je mogel biti za pričo le svoboden človek, ker suženj ali hlapec ni mogel sklepati nobenih trgovskih ali drugačnih pogodb in torej tudi kot priča ne jamčiti za njihovo izpopolnitev. In če je izjemoma kdaj pričeval rob, tudi tedaj ni bila merodajna njegova izjava, marveč je kvečjemu mogel sprožiti samo le možnost božje sodbe z žarečim železom. Tudi ta dejstva sama dokazujejo, da so Slovenci prišli v današnje kraje kot svoboden narod, ne pa kot brezpravni obrski sužnji.

V pravnem življenju so stari Slovenci poleg prič poznali tudi svidoka. Priča je pred sodiščem ali ljudskim zborom dokazovala resničnost kakega pravnega dejanja s trditvijo, da se je predmeta samega dejansko ali pa tudi le samo simbolično nakazano dotaknila (beseda priča izhaja namreč iz predloga »prič« ter glagola »тък«, takniti, pritakniti, torej pri + тъкja; po eliminaciji črke »k« dobimo pritja, tj. pa se mehča v č, torej priča). Svidok nasprotno pa je pričeval, da je obravnavano pravno dejstvo videl, svidok (vidok) je tisti, ki je dejanje sovidel, latinski testis oculatus.

Kakor starorusko, podobno pa je tudi staroslovensko pravo poznalo razen svidoka predvsem še pričo, ki je stala dejanju tako blizu, da je mogla vse določno slišati: to je priča »posluh«. Danes ta beseda nima več tega pomena. Njeno nekdanjo funkcijo pri pravnih in sodnih razpravah kot vabilo k pozornosti na vršečo se ustno obravnavo odn. pogodbo pa odkriva in izdaja še sedaj naš poziv »posluh!« v pomenu »pozor« ali »čujte«.

Važen nadaljnji pravni običaj Slo-

vencev je ustolitveni obred njihovega novega kneza; — širom Evrope je znanih kakih 100 takih načinov, ki pa v svojih formah in formulah ter v svojem bistvu gredo nazaj na en prvoten red strogo cerkvenega značaja. Koroški pa se od vseh teh razlikuje po tem, da se vrši brez duhovščine in izven cerkve. Drugod gre duhovščina po novega kneza, ki se (n. pr. v Franciji in Angliji) dela, ko da bi spal, da ga zbudi in v slovesnem sprevedu pelje k ustoličenju, — na Koroškem mora pa designirani vojvoda sam do zbranega ljudstva, kateremu mora dajati odgovor na stavljena vprašanja.

To je ostanek starih dogovorov (ruski rjad) na veči med narodom in knezom, da si drug drugemu ne bosta delala zla. Vprašanje o pravovernosti novega kneza je edina koncesija krščanstvu, pa še to stavlja kmet in ne duhovnik, — vse ostalo izvira še iz poganskih in praslovanskih časov.

In novega kneza zamah z mečem na knežjem kamnu pri kruskem gradu in prisotnost živali, — ali se ne ujemata tudi to kot prisega tako lepo s poganskim načinom priseganja ruskega kneza Olega v Carigradu, ko pravi kronist, da je bizantinski cesar prisegel na križ (celovavše krest). Oleg pa se je zaklel pri svojem orožju, pri bogu Perunu in pri Volosu, bogu živine: »a Olga vodivše na rotu i muži jeho po ruskomu zakonu; kliášasja oružijem svojim, i Perunom Bogom svojim i Volosom skotjem Bogom«.

Kakor ta ruski vir, slično poznajo tudi naši brižinski spomeniki besedo roto v pomenu današnje prisega. Kakor na Ruskem, tako pa je tudi pri nas v krščanski dobi izginila. Od tega debila je razen samostalnika porotnik zarota, ohranjen le še glagol rotiti koga in pa krajevno ime Rotišče (Rott-heis) tik poleg Gospe Svete. Tudi to nam v zvezi s tem, kar sem povedal glede besede rota, dokazuje, da sega obred ustoličenja pri Gospesveti v pogansko davnino nazaj. Rotišče je bilo nedvomno kraj sodnih zborov, torej mestno zbirališče tudi za volivno večo.

Koroški ustolitveni obred ni bila le

gola formalnost, marveč je bil to važen državnopravni akt. Kajti šele po ustolitvi je bil novi vojvoda vpeljan v svojo polno oblast; zato more in sme šele po ustolitvi podeljevati fevde na vojvodskem stolu pod Gosposveto.

Kot edinstveno posebnost koroškega ustolitvenega obreda naj navedem še dejstvo, da se poklonitveni pozdrav in izpraševanje novega deželnega kneza vrši izključno le v slovenskem jeziku. Povsod drugod, na Angleškem, Nemškem, Francoskem, Španskem, v Italiji in po še toliko drugih deželah je pri kronanskih svečanostih neomejeno vladala latinščina. Majhno, pa še to le enkratno izjemo so napravili okoli l. 1000, na Angleškem, ko so zaradi mladosti novega kralja prevedli prisego v angleščino. V tem primeru je bilo pač resnično potrebno, da so prevedli prisego, ki je vezala kralja napram njegovemu narodu. Šele izza XIV. stoletja se pojavljajo tu in tam zopet obredi v narodnem jeziku, najprej francoski, potem tudi angleški.

Važna in pomembna je tudi razlika glede kraja ustoličenja. Povsod po širni Evropi se vrši to v cerkvi in pod vodstvom duhovščine; kot del liturgičnega obreda umeščanje novega kneza naravnost izgubi svoj posvetni značaj in se sprevrže v sakralno-cerkvenega. — Pri Slovencih nasprotno pa se vse državnopravno važno dejanje vrši izven cerkve in brez najmanjšega sodelovanja duhovščine, ki se je deloma morda baš zaradi tega po sporočilu opata Janeza Vetrinjskega odtegovala ustolitvenim svečanostim.

Koroški ustolitveni obred izvira še iz sive davnine Slovencev in v trdovratnem vztrajanju na teh prastarih, od poganskih pradedov podedovanih običajih se še v kasnih stoletjih prikrito razodeva nekdanji srd vročih verskih bojev iz časa, ko je Prešernov Valjhun, sin Kajtimira, v drugi polovici VIII. stoletja bil krvavi boj za krščansko vero.

Razen posebne, praslovanske simbolike pri ustoličenju na knežjem kamnu, se kaže od nemškega državnega prava različno **K a r a n t a n s k o** pravo tudi v tem, da koroški voj-

voda, kot državni knez, ni bil kakor vsi drugi nemški knezi podseden kralju samemu, odnosno njegovemu dvornemu sodišču. Slovenec je smel svojega vojvodo tožiti pred sodnikom v deželi, dočim Nемец tega ni mogel storiti, ker je zanj veljalo nemško pravo, po katerem je za kneza in njegovo spremstvo pristojno edino le dvorno sodišče. Torej jaseu znak dvojnega prava v deželi: Nемец je živel po svojem, Slovenec pa po svojem pravu. To posebno pravo se izraža v nadaljnjih posledicah v tem, da se je smel koroški vojvoda, če je bil tožen, celo pred samim cesarjem zagovarjati v slovenskem jeziku.

Slovensko narodno pravo, ki se je kot očetno običajno pravo ohranjalo s tradicijo, je kljub vsemu konservatizmu, ki je lasten nekodificiranemu pravu, začelo polagoma v svoji veljavnosti bledeti. Kajti staro pogansko slovensko običajno pravo je bilo v mnogočem protivno učenju krščanske morale (n. pr. v zakonskih in potem tudi v dednih stvarih), nasprotno tudi cerkvenemu pravu (n. pr. o pobiranju cerkvene desetine).

Z napredujočim pokristjanjevanjem je prišla med Slovence tudi množica tujecev, duhovnih in svetnih, ki se nikakor niso želeli niti osebno niti stvarno podrediti domačemu karantanškemu pravu. — Doseljevanje Nemcev in vedno obilnejši in vedno tesnejši stiki z Nemci, vrh tega pa še politična odvisnost, vse to je bolj in bolj izpodrivalo slovensko pravo. To prekvašanje je v 14. stoletju dozorelo tako daleč, da so Korošci leta 1358. izrazili željo, naj bi zanje veljale za naprej štajerske pravne uredbe, ker je njih starodavno pravo zapadlo v pozabo: *abolitis antiquis terrae suae juri bus et in transactae oblivionis caliginem emigratis*.

Tudi to poslednje poročilo sodobnika opata Janeza Vetrinjskega je poleg drugih momentov, ki sem jih navedel, en dokaz več, da smo Slovenci živeli ne le svoje svobodno notranje življenje, marveč da imamo tudi svoje lastne, važne in pomembne državnopravne starine.

Poročilo Prosvetne zveze v Ljubljani

za XXXIX. občni zbor dne 27. oktobra 1938

Preteklo leto je bilo za Prosvetno zvezo jubilejno leto. Minulo je 40 let, odkar je dr. J. Ev. Krek ustanovil prosvetno centralo Slov. kršč. socialno zvezo, iz katere se je pozneje razvila Prosvetna zveza. Glavne jubilejne prireditve so bile slavnostni občni zbor v Unionu, prosvetna razstava in jubilejni spreved. Poleg te zunanje manifestacije pa je vršila centrala svoje delo, ki je bilo posvečeno izobrazbi našega naroda.

Delo glavnega odbora

Glavni odbor je imel skupno 49 sej, gospodarski odsek pa 5 seje. Poživilo se je 6 društev, na novo sta bili ustanovljeni 2 društvi. Ker se je delo kopičilo, je odbor izvolil izmed sebe eksekutivo, v kateri so predsednik, podpredsednik, tajnik in blagajnik, ki je reševala tekoče zadeve. Odbor je izpeljal poleg jubilejnih proslav še dvojne komemoracij, izmed katerih je bila ena posvečena dr. J. E. Kreku, druga nadškofu dr. A. B. Jegliču ter 22 prosvetnih večerov v Ljubljani. Tekom leta je Prosvetna zveza vstopila v Izseljeniško zbornico in v Katoliško akcijo, katere pomožna sila je s tem postala. Dobila je svojega odbornika v odboru banov, sveta za propagando za gozdove, da bi dvignila treznost pri članih prosvetnih organizacij, je razposlala 258 brošur »Nova pota«, na podlagi katerih se je obdržal v februarju treznostni dan. Založila je 15.000 božičnih in prav toliko velikonočnih razglednic, ki predstavljajo domače šege in običaje. Iznesla je iniciativo, da bi se osnovala prosvetna socialna šola na blejskem gradu, katerega naj bi banovina v ta namen dala v najem Zvezi. Šola bi bila posebno važna za mladeniče iz Primorske in Koroške, kjer bi prejeli čisto in pristno domačo izobrazbo, da bi ohranili materin jezik, domače šege in običaje v svojih vaseh. Priredila je dalje prosvetni tečaj za absolvente orglarske šole in

jih navdušila za prosvetno delo. Med letom so mnoga društva zidala prosvetne domove in se zatekala k Prosvetni zvezi po nasvete, opazilo se je dalje, da imajo nekateri novi domovi občutne napake. Da bi se vse to preprečilo, je osnovala tehnični odsek, katerega naloga je, pregledati vse načrte bodočih prosvetnih domov, sestaviti standartni načrt za vzoren prosvetni dom, dajati nasvete pri prezidavah domov, odrov in slično. Odsek tvorijo gg. arch. Kregar, ing. Umek, ing. Porenta in ing. Ruch. Za društva je odkupila od pesnika Jožeta Vovka 15 zbornih deklamacij, katere bodo društvom služile za razne praznike, za posebne prilike, za dekliske in društvene sestanke, za proslave 1. decembra, za materinski dan in za druge prilike. Za te je odkupila tudi avtorsko pravo.

Opozorila je društva na odlične može, pesnike, pisatelje, umetnike, javne delavce, ki so ponesli slavo slovenskega imena v širni svet. Na njeno pobudo je že marsikatero društvo postavilo spominsko ploščo. Založila je društveno himno za mešane zборе in za godbo. Naj ne bo nobene društvene prireditve brez društvene himne. Izpeljala je pogodbo z zastopniki avtorske centrale 17. maja t. l. Na podlagi te pogodbe plačajo večja društva kot Jesenice, Kranj, Celje in Maribor od predstave 70 din, druga društva 55 din in najmanjša, ki imajo do 60 sedežev, 25 din.

Glavni predmet društvenih sej pa je bila zvezna prireditve, za katero so se osnovali posebni odseki.

Kakor prejšnje leto je tudi v tekočem letu Zveza posvetila veliko skrb narodnoobrambnemu delu. Omogočila je, da je bil poslan v Nemčijo naš sodelavec pri narodnoobrambnem delu, kateri si je ogledal vse naprave mogočne Nemčije, ki služijo Nemcem v inozemstvu. Prav to je dalo povod, da se je osnoval Narodni odbor, h kateremu je tudi pristopila Prosvetna

zveza, da izpelje narodnoobrambno organizacijo do podrobnosti. Ta narodni obrambni odbor si je naložil posebno skrb za naše izseljence, ki žive v Srbiji, Dalmaciji in Bosni. V ta namen namerava v bodoči sezoni osnovati izseljenski odsek, katerega naloga bo voditi seznam teh ljudi, zanimati se za njihov gospodarski, socialni, kulturni in verski položaj ter jim pomagati na vseh področjih. Odbor je omogočil n. pr. Prosvetnemu društvu v Skeplju, da je uprizoril v mestnem gledališču »Krivoprisežnika«. Sodeloval je pri mogočem narodnoobrambnem taboru v Kočevju, o priliki, ko se je blagoslovila zastava omdotnega prosvetnega društva. Poslal je nad 100 knjig prosvetnemu društvu Jugoslovanski dom v Aleksandrijo. Posebno pažnjo posveča novemu prosvetnemu društvu na Sušaku, čigar glavna naloga bo ravno narodnoobrambna. Slovenski Straži je ponudil prostore v svoji centrali. Pripravljal je tvarino za bodoče zimsko delo, ki bo tudi posvečeno slovenstvu in njegovi narodni obrambi.

Tudi higieni in ljudskemu zdravju je odbor posvečal veliko pažnjo. Saj ima v odboru svojega zdravstvenega referenta, kakor tudi okrožni odbori. Priredil se je tečaj za odhorneke zdravstvenih higienskih odsekov, katerega se je udeležilo 25 zastopnikov društev. Tečaj je vodil naš zdravstveni referent dr. Ivo Pirc in se je vršil v Vajenskem domu. Isti referent je izdal štiri predavanja, ki se nanašajo na asanacijo naše vasi. Predavanja so bila objavljena v Vestniku P. Z. z namenom, da jih društva obdržijo. Vršili so se dalje trije zdravstveni tečaji s higiensko razstavo, in sicer v Metliki, v Šmartnem pri Litiji in v Podzemlju. Teh tečajev se je udeležilo do 3000 oseb, kar zopet dokazuje, kako ljudstvo željno čaka tudi zdravstvene vzgoje in kulture.

P. Z. je poslala šest zabojev knjig našim izseljencem. V tesnih stikih je Prosvetna zveza z društvi po Franciji, Belgiji, Holandiji in Nemčiji, kjer so včlanjeni naši rojaki.

Včlanjena je pri Mednarodni kato-

liški organizaciji za potovanje IKHA, živi v stikih z mednarodnim katoliškim inštitutom za film v Belgiji in ima svojega zastopnika v Mednarodni katoliški uniji za radiofonijo.

Svetovna organizacija The World Association for Adult Education je prinesla v svojem bilenu tudi pregled dela Prosvetne zveze v Ljubljani.

Delo odsekov

Gospodarski odsek je bil izvoljen na zadnjem občnem zboru Prosvetne zveze, da bi vodil in nadziral gospodarstvo prosvetne centrale. V pretekli dobi je imel dva sestanka. Na prvem sestanku je izvedel likvidacijo zadruge »Radio Ljubljana« in uredil oddajo lista »Radio Ljubljana«. Oboje je bilo za Zvezo težko finančno breme in se ga je na ta način odkrižala. Drugo sejo je imel gospodarski odsek 14. junija, kjer je bila pregledana in odobrena bilanca Radio oddajne postaje za leto 1957. Obenem je pregledal načrt, katerega si je stavil kino odsek za snemanje zvočnih filmov in za snemanje domačih žurnalov. Odobril je pri tej priliki tudi nabavo aparata za snemanje zvoka.

Razstavniki odsek je imel v celoti 12 sej, na katerih je izdelal program za razstavo in zbiral gradivo, ki bi prišlo za prosvetno razstavo v pošte. Člani tega odseka so bili: gg. dr. Pirc, arh. Kregar, prof. Planina in ravnatelj Zor. Pridobil je za razstavo primerne prostore v stavbi Serafinskega doma v Ljubljani. Razstava je bila mišljena kot nekaj kulturni muzej, kateri bi bil stalno na razpolago centrali, kakor tudi društvom na deželi. Zato se je vsa tvarina oblikovala v treh dimenzijah. Napravili so se modeli največjih in bolj značilnih domov, deset po številu. Razstava se je razdelila v več oddelkov. Prvi oddelek je zavezala Prosvetna zveza, kot centrala vseh društev, drugi oddelek so zavezala Zveza dekliških krožkov, Zveza fantovskih odsekov, bivši Orli in Orlice, Radio Ljubljana, narodnoobrambni in potovalni odsek, Ljudski oder, knjižnica, prosvetno okrožje Kranj,

prosvetno društvo Tržič in Slovenska krščanska ženska zveza z razstavo gospodinjanskega tečaja.

S pripravami se je začelo v delavnici sredi aprila. Zaposlenih je bilo večje število akademikov, tehnikov, mizarjev in strugarjev. Izdelale so se za razstavo posebne črke. Povečavo slik je prevzela Jugoslovanska tiskarna. Na razstavi so se dobile knjige majniške deklaracije iz muzeja. Razstavniki odsek pa je moral več stvari odvrniti zaradi pomanjkanja prostorov in finančnih virov. Po mnenju strokovnjakov je bila razstava edinstvena v naši zgodovini. Otvoritve razstave se je udeležil tudi prosvetni minister dr. Magarašević. Ker so vsi razstavniki predmeti bili tudi umetniške vrednosti in imajo vrednost stalnih objektov, zato ni čuda, da je razstava precej stala Prosvetno zvezo. Bila pa je v resnici pogled v delavnico našega prosvetnega dela v zadnjih 40 letih.

Na podlagi velike tabele, ki kaže statistiko vseh 40 let, je razvidno, da je Zveza priredila v tem času 294 tečajev, predstav na odrih pa je bilo 10.752, navadnih predavanj 17.572, skioptičnih 5921, filmskih 5557, pevskih koncertov 2274, godbenih 2567, knjižnice so izposodile v tem času nad pol milijona knjig, dočim so društva priredila 1568 izletov itd. To je v resnici pogled v delo Slovenske krščanske socialne zveze in Prosvetne zveze v zadnjih 40 letih.

Prireditveni odsek, katerega člani so bili, gg. arch. Pengov, Kos Jože in ravn. Zor, je imel skupno štiri seje. Njegova naloga je bila, da je pripravil načrt in izvedel režijo slavnostne akademije o priliki 40 letnice Prosvetne zveze, ki je bila 28. junija v veliki dvorani hotela Union. Slavnostno akademijo je poleg Prevz. škofa dr. G. Rožmana, počastil tudi notranji minister dr. A. Korošec in drugi odlični predstavniki oblastev, kulturnih ustanov, prosvetni in društveni delavci. Program je trajal eno uro in so bile vse točke strumno podane.

Druga njegova naloga je bila organizacija spreveda, ki se je vršil 29. junija zjutraj. Sprevod je bil tako ure-

jen, da je na zunaj pokazal notranje delo Prosvetne zveze, t. j. versko, narodno, državno, vzgojno, socialno in folkloristično.

Tako so lepe skupine simbolično pokazale versko udejstvovanje z vozom vere, kjer je stal velik križ, katerega se oklepa mladina. Slovensko samostojnost je predstavljal vojvodski prestol na vozu. Tudi druga skupina »Ilirija« je dihala v slovenski prebujenosti, nato pa se je vrstil oddelek, v katerem so naše žene nosile knjige »Majniške deklaracije« z 200.000 podpisov. Državno vzgojno delo je simbolizirala skupina z naslovom »Jugoslavija«. Etnografsko skupino je tvorila legenda o »Zlatorogu«. Zgodovinsko skupino so podali vrhniški »argonauti« in »krakovski ribiči«.

Nad 2000 narodnih noš s šestimi godbami je tvorilo ta del spreveda, ki je bil višek ogromnega spreveda, ki se je vil pred Nj. Vis. princem Pavlom in njegovo soprogo, pred ministrskim predsednikom dr. Stojadinovičem in ostalimi jugoslovanskimi ministri.

Tehnični odsek je bil osnovan šele letos, pa je imel že dve seji. Na prvi je obravnaval načrte Jakličevega prosvetnega doma v Dobropoljah, na drugi pa je razpravljal že o razdelitvi prostorov v centralnem prosvetnem domu v Ljubljani.

Kino odsek se je osnoval šele letos z namenom, da prične izdelovati slovenske in domače jugoslovanske filme ter tednike. Na čelu tega odseka je g. dr. Förster, ki se je mudil dalje časa pri največjem nemškem podjetju za izdelavo filmov »Ufa«, v Berlinu. Odsek je imel tri seje, na katerih se je razpravljalo o nabavi aparata za snemanje slik in zvoka, dalje o pripravah za snemanje prvega slovenskega zvočnega filma »Mladinski dnevi v Ljubljani«. Ta film bo ta mesec dovršen in bo predvajan prvič v Ljubljani 28. novembra, nato pa bo na razpolago tudi društvom, predvsem onim, ki imajo zvočne aparature, ker bo film zvočen, nato pa pridejo na vrsto ostala društva. Film ima dva dela, vsak je dolg 400 m. Prvi del nam

predstavlja mladinske dneve, sprejeme gostov, slavnostni spreved in dopoldanske svečanosti na Stadionu. Drugi del podaja telovadne tekme in javne nastope o priliki mladinskih dni.

Potovalni odsek je priredil v pretekli dobi štiri večja potovanja, in sicer o veliki noči v Florenzo, Rim in Neapelj. Izletniki so se udeležili beatifikacije treh novih svetnikov na veliko nedeljo v cerkvi svetega Petra v Rimu. Tega izleta se je udeležilo 51 oseb. Drugo potovanje je bilo v Budimpešto od 24. do 30. maja. Prosvetna zveza je sama omogočila 20 fantom v krojih, 11 članicam dekliških krožkov in 8 osebam v narodnih nošah udeležbo na mednarodnem euharističnem kongresu. Brez njene pomoči Slovenci na tem kongresu sploh ne bi mogli nastopiti pri zaključni manifestacijski procesiji. Njena skupina je bila ena najlepših in najbolj vzorno urejenih. Na čelu je bila standarda z napisom: Jugoslavija — Slovenci, nato so sledile tri društvene zastave in nato četa slovenskih fantov v krojih, četa dekliških krožkov in nad 40 lepih narodnih noš.

Za 80 letnico lurskih dogodkov v začetku meseca julija je priredila romanje v Lurd. Udeležilo se je tega romanja 67 oseb. Prvo nedeljo v avgustu pa je bilo romanje na Sv. Višarje, katerega se je udeležilo s posebnim vlakom 540 oseb.

Dekanijski odbori

Z veliko vzirajnostjo se prizadeva odbor, da bi dekanijski odbori povsod živahno delovali. Ker ta odbor deluje, se je poživila zveza med centralo in med društvi. Tako si v bratski vzajemnosti pomagajo društva med seboj glede predavanj, iger in garderobe. Več dekanijskih odborov je osnovalo predavalne krožke, tako na primer v Kranju in Ribnici, kjer so se združili duhovniki, starešine in akademiki ter prirejajo intenzivno predavanja po svojem okraju. Tako je na primer v ribniški dekaniji akademski krožek priredil celo serijo predavanj po vseh društvi. Tri društva v tej dekaniji so

imela redne tedenske društvene večere. Poslovnik dekanijskih odborov pa predpisuje, da naj ima okrajni odbor vsak mesec seje, izvršuje sklepe občnega zbora, ustanavlja nova društva, podpira in pregleduje društveno delovanje, izvršuje navodila Zveze in jim poroča o stanju in delovanju društev. Predsednik dekanijskega odbora ima še posebej skrb za tečaje in prireditve, tajnik pa za narodno obrambno in treznostno delo, zdravstveni referent pa za zdravstveno delo.

Okrožni sveti

Odbor Prosvetne zveze je na predlog zveznega sveta vpeljal tudi okrožne svete. Taki okrožni sveti so se vršili letos v oktobru, in sicer v osemnajstih okrožjih. Ob tej priliki so se tudi večinoma vršili občni zbori dekanijskih odborov, nato pa so poročali odborniki o bodočem prosvetnem delu. Pri tej priliki se je pokazalo, kako potrebni so okrožni sveti, kjer društva referentom predložijo svoje težave, referent pa nasvetuje, kako bi se te težave prebrodile. Tu pridejo tudi društveniki in prosvetni delavci v tesnejše stike. Izmenjava misli in nasvetov pospešuje prosvetno delo. Tu so bile podane tudi želje glede bodočih taborov, ki jih bo treba urediti. Odkrila se je marsikatera napaka, katero bo treba popraviti. Na podlagi tega je odbor sklenil, da bo vsaj dvakrat na leto izvedel okrožne svete, katerih se morajo udeležiti vsa društva brez izjeme.

Zvezni sveti

Prvi zvezni svet je zboroval 4. januarja v Ljubljani. Udeležilo se ga je devet dekanijskih referentov. Na tem zveznem svetu se je razpravljalo o skupni seji, ki je bila v Celju 20. novembra 1957. Podrobno je bilo podano delo »Slovenske straže«, ki se na zunaj v javnosti ne opazi, temveč tiho dela, ko brani slovensko posest ob meji. Kot naslednja točka je bila zvezna prireditev v letu 1958. Zvezni svet je sklenil, da priredi Prosvetna zveza razstavo, ki naj obsega njeno delo od prvih

začetkov do danes. Priredi naj dalje slavnostni občni zbor in slavnostni jubilejni sprevod. Kot tretja točka, s katero se je bavil zvezni svet, je bil tisk novega poslovnika. Tu so bile podane naslednje smernice:

1. Člani dramatičnega ali pevskega odseka morajo biti člani društva, nihče ne more sodelovati na društvenih odrih in pri prireditvah, če ni član društva. Mlajši člani in članice se naprošajo, da vstopajo v fantovske odseke oziroma deklške krožke.

2. Sporazumno s strokovnimi organizacijami naj se določi v poslovníku tudi stališče, da naj splošno prosvetno delo goji le prosvetno društvo, stanovsko strokovne organizacije pa naj goje izključno stanovsko strok. izobrazbo.

3. Času primerno naj se spremenijo v poslovníku točke od 110. do 125., ki govore o odsekih, o podzvezi in prosvetnih okrajih.

4. V eni župniji se sme ustanoviti le eno prosvetno društvo. Le v izrednih primerih in če so podani tehtni vzroki, sme Zveza dopustiti pododbor ali pododsek ali pa samostojno društvo.

5. V poslovníku naj pride tudi točka, ki govori o duhovnem vodstvu. Duhovnega vodja naj imenuje nadrejena cerkvena oblast, ta ima pravico se udeleževati društvenega delovanja in ima pravico veta pri sklepih, ki se tičejo versko moralne vzgoje članstva.

Drugi zvezni svet se je vršil 8. junija. Glavni razgovor tega sveta se je sukal okrog poletnih prireditev in naložil odboru, da pripravi normo, ki naj bo veljavna za vse včlanjene organizacije glede bodočih taborov, katere je treba na vsak način omejiti. Udeležba na tem zveznem svetu je bila bolj pičla. Vzrok so bile številne socialne konference, ki so se vršile na isti dan. Ta zvezni svet je podal predlog, naj bi odborniki Prosvetne zveze od časa do časa obiskali okrožja, kjer bi stopili v direktni stik z društveniki. Na podlagi tega je odbor sklenil, da bo priredil dvakrat na leto obvezne okrožne svete in to v jeseni in spomladi, ko se bo izvršila revizija o naloženem delu za jesensko-zimsko sezijo.

Delo samostojnih odsekov in Zvez

Knjižnica.

Knjižnica posluje v prostorih Prosvetne zveze na Miklošičevi cesti. Je brez dvoma ena največjih knjižnic v naši banovini. Saj šteje sedaj 14.820 zvezkov. V zadnjem letu je narasla za 955 knjig, in sicer 417 slovenskih, med temi 155 znanstvenih, 494 nemških, 12 hrvaških in 50 francoskih. Obiskovalcev je bilo v preteklem letu 9.899, ti so si izposodili 19.926 knjig, in sicer 10.712 slovenskih, 8.918 nemških, 154 hrvaških in 156 francoskih, dočim je bilo v letu 1956/57, 9.697 obiskovalcev, ki so si izposodili 18.196 knjig. Knjižnico nadzoruje in spopolnjuje ravnatelj g. Anton Dokler.

Radio Ljubljana

Uprava postaje, ki jo tvorijo gg. prof. Fr. Koblar, univ. prof. ing. Marij Osana in odvetnik Miloš Stare, je imela v času od 1. oktobra 1957 do 1. oktobra 1958 47 sej, na katerih je obravnavala tekoče upravne in važnejše programske zadeve. Postaja je pridobila tekom zadnjega poslovnega leta malo filharmonično dvorano, v kateri se vrste nastopi radijskega orkestra od marea t. l. dalje v največje zadovoljstvo vseh poslušalcev. Z dovoljenjem ministrstva p. tt. in Prosvetne zveze je bila modernizirana postaja v Domžalah po načrtih in pod vodstvom univ. prof. ing. M. Osane. Remodernizacija omogoča avtomatsko frekvenčno krmarenje in stabilizacijo valovne dolžine s pomočjo kristala. Delo se je izvršilo z domačimi močmi in z materialom, ki so ga dobavile večinoma domače tvrdke.

Programski odsek pod vodstvom g. prof. Fr. Koblarja je imel v pretekli sezoni 55 sestankov, na katerih se je obravnaval tekoči program. V odseku so delovali: kot glasbeni referent g. dr. A. Dolinar, g. prof. Kuret kot referent za šolske, mladinske in zabavne oddaje in ravnatelj Prosvetne zveze g. V. Zor kot referent za prosvetna predavanja.

Število radijskih naročnikov se je v teku zadnjega leta dvignilo na 17106 v septembru letošnjega leta proti 14558 v septembru lanskega leta. Podrobno razdelitev programa v pretekli sezoni prikaže naslednja statistika:

Operna glasba 60 ur, operetna glasba 20 ur, resna glasba 205 ure, lahka glasba 409 ur, narodna glasba 242 ur, plesna glasba 142 ur, drame 46 ur, komedije 55 ur, recitacije in proza 9 ur, poučna predavanja 150 ur, kmetijske ure 27 ur, socialna predavanja 47 ur, nacionalne ure 114 ur, tuji jeziki 10 ur, borza in trgovske vesti 40 ur, časopisne vesti 125 ur, služba božja 61 ur, specialni prenosi in aktualnosti 225 ur, otroške ure 16 ur, šolske ure 65 ur, meteorološke vesti 40 ur, gramofonske plošče in tonfilmi 710 ur; skupaj 2880 ur.

Zveza fantovskih odsekov v letu 1957/58.

(Poročilo na občnem zboru Prosvetne zveze v Ljubljani.)

Kot samostojna organizacija je bila ZFO ustanovljena na ustanovnem občnem zboru dne 17. oktobra 1957. Na tem občnem zboru je bilo zastopanih že 110 odsekov. Ta osamosvojitve se je izvršila sporazumno z odborom PZ, ker je le kot samostojna pravno priznana organizacija mogla ZFO vršiti vse naloge, ki jih ima kot centralna mladinska organizacija. Da je bilo to prav, dokazujeta delo in razvoj ZFO v preteklem poslovnem letu. S to osamosvojitvijo se pa stik med PZ in ZFO ni bistveno izpremenil. K odborovim sejам PZ je redno zahajal prof. Žitko kot zastopnik ZFO in tam poročal o delu in načrtih ZFO. PZ pa je poskušala koordinirati delo v sorodnih organizacijah. Tako je na primer predsednik PZ vodil v Celju sestanek zastopnikov Kmečke zveze in ZFO, da se doseže enotnost dela obeh organizacij med mladino. To vprašanje je zelo važno, ker od njegove rešitve zavisi enotnost mladinske organizacije, ker bi cepitev mladine po stanovih (poklicih) gotovo škodovala. Na se-

stanku v Celju se je pokazalo precej enotno gledanje na to vprašanje, ki se mora čimprej rešiti.

Tudi sicer je PZ podpirala ZFO zlasti s tem, da je dajala tudi v preteklem poslovnem letu svoje prostore na razpolago in vzdrževala pisarno. In tudi glavna prireditev Mednarodni mladinski tabor v Ljubljani se je izvršil skupno in je nastop obeh organizacij s posebnimi točkami mnogo pripomogel k tako velikemu uspehu.

Samostojnost ZFO pa je omogočila, da je ministrstvo za telesno vzgojo naroda z odlokom Obr. 1795 z dne 18. IV. 1958 potrdilo pravila ZFO, ki je tako postala tudi formalno od pristojnega ministra potrjena telesno vzgojna organizacija. Kot taka je šele mogla navezati stike z Mednarodno zvezo katoliških telovadcev (UIOCEP) in tako prirediti doslej gotovo največjo prireditev v Ljubljani. Tudi najvišje pokroviteljstvo je mogla dobiti le samostojna ZFO.

Neverjetno naglo se je ZFO razširila. Danes šteje 392 odsekov, razdeljenih na 42 okrožij. Kot pomožni odbori predsedstva delujejo štiri podzveze (Ljubljana, Celje, Maribor in Novo mesto). Število telovadcev je že 7.000. Živahno se razvija kljub oviram po šolah naraščaj — Mladci. Zelo hitro se je udomačil tudi novi krog.

Notranje delo se kaže v Fantovski knjižnici, ki je sedaj že izšla v 19 snopičih in služi v glavnem za delo na fantovskih sestankih. Zlasti važna je nova zlata knjiga Jeraja: Vzori slovenskih fantov. Odsekov in okrožne odbore je ZFO vodila z »Dopisi«, ki so jih prejemale mesečno odbori vseh edinic. Za veliki tabor pa je moral zlasti tehnični odbor Zveze prirediti ogromno število tečajev. Kakšen uspeh je s tem dosegel, se je pokazalo pri mednarodnih tekmah in ob velikem nastopu na taboru. Izvežbala se je tudi vzorna telovadna vrsta, ki bo mogla častno nastopati v inozemstvu, kakor se je že pokazalo v Bloisu v Franciji.

Načrt za letošnje leto, ki je bil odo-

bren na nedeljskem občnem zboru v Ljubljani, polaga posebno važnost na notranjo poglobitveno delo. S posebnimi določbami se bo preprečilo preveliko število prireditev in škodljivo »vandranje«. Vrniti pa bo treba čim številnejši obisk bratom Čehom v Prahi in v Mariboru bo večja mladinska prireditev. Tudi Novo mesto pride v letu 1959, s prireditvijo na vrsto.

Mladina, če je zdrava, se mora gibati in biti živahna. Za to bo ZFO tudi v letu 1958/59. poskrbela. PZ pa prosimo, da ostane tudi naprej naša dobra mati.

Bog živi!

Poročilo Zveze dekliških krožkov.

Naša organizacija, ki je pod okriljem P. Z., vidno napreduje in raste. Pomnožilo se je število krožkov in članic, zlasti pa mladenk. Ustanovljenih imamo 20 okrožij, v katerih je včlanjenih 151 krožkov z 2675 članicami, 1444 mladenkami in 1481 gojenkami. Sestanki so se pri večini krožkov redno vršili, običajno na 14 dni, deloma tudi tedensko ali mesečno. Na sestankih so članice predelovale versko in prosvetno vzgojno tvarino, ki jim jo je nudilo V. D. K., potom mesečnih okrožnic. Tu so članice dobile tudi vsa navodila glede organizacije.

Kakor lansko leto so se tudi letos vršile prosvetne in telovadne tekme, ki so zelo dobro uspele. Poleg članic so letos prvič tekmovala tudi mladenke.

Omeniti moramo, da se je delo v krožkih mladenk pričelo v večji meri po prosvetno telovadnem tečaju za voditeljice mladenk, ki se je vršil v dneh 8. in 9. januarja v Ljubljani. Kako zelo potreben je bil ta tečaj, je pokazala lepa udeležba 115 deklet.

Pri večini krožkov se je po sklepu lanskega občnega zbora osnoval telovadni odsek, v katerem so gojile članice telovadbo in se pripravljale za domače prireditve, zlasti pa za Mednarodni mladinski tabor v Ljubljani.

Za ta tabor je bilo treba mnogo

priprav, ker smo bile v telovadbi prav za prav novinke. Telovadni odbor je letos priredil tri telovadne tečaje za okrožne vaditeljice in okrog 50 telovadnih tečajev na sedežih okrožij in krožkov. Poleg tega sta se vršila dva lahkoatletska tečaja, kot priprava za tekme.

Vidni uspehi tega dela so se pokazali na številnih letošnjih prireditvah, zlasti na Mednarodnem mlad. taboru, ki je močno dvignil ugled naše organizacije in zbudil zanimanje najširših krogov. Spreveda se je udeležilo 1500 članic, večinoma v novem kroju in tisoč mladenk. Pri prostih vajah je nastopilo 1500 članic in 840 mladenk, kar je velik uspeh spričo kratkega časa, kar je telovadba uvedena v krožkih.

Ob priliki tabora se je vršila za našo organizacijo prelepa slovesnost blagoslovitve prapora Z. D. K., kateremu sta botrovala ban dr. Natlačen in njegova gospa soproga. Po blagoslovitvi se je vršilo slavnostno zborovanje, katerega so se poleg članic in domačih gostov udeležile zastopnice čeških žen, čeških Orlic in poljske katoliške ženske mladine.

Pri vseh številnih prireditvah in slovesnostih je prišel lepo do izraza naš novi dekliški kroj, ki je žel splošno priznanje, saj je res dekliški, slovenski in praktičen.

V počitnicah je V. D. K. skupno z dekliško K. A. in Marijinimi družbami organiziralo I. dekliški tabor na Brezjah. Udeležilo se ga je nad 12.000 deklet.

Po številnih taborih se je pričelo zopet notranje delo v krožkih. Za letošnje leto se je V. D. K. v Ljubljani dogovorilo z mariborsko Z. D. K. in celjsko Podzvezo, da bomo skupno izdajale knjižice z enotno prosvetno-vzgojno tvarino.

Z. D. K. se zaveda svoje naloge in skuša po organizaciji vzgajati svoje članice v značajna, praktično izobražena katoliška dekleta, ki naj bodo s svojim delom in življenjem opora domačim, vzgled drugim in ne-

koč kot resnične ali duhovne matere steber naroda.

V. D. K.

Zveza ljudskih odrov.

Zveza ljudskih odrov v pretekli poslovni dobi ni mogla razviti svojega delovanja v tisti meri, kakor bi bilo želeli. Manjka delovnih in sposobnih sodelavcev. Po odstopu predsednika prof. g. Niko Kureta je akademik gospod Pavlovčič vodil in nadzoroval delovanje. Vsled študij pa je tudi ta sodelavec zadržan. Velike so bile tudi priprave za Zvezno prireditve, zato se ni moglo posvetiti odseku tiste pažnje, katero zasluži. Zveza je nabavila novih kostumov za 28.000 din. Vse, kar je dobila na izposojevalnini garderobe, je šlo za njeno spopolnitev. Garderoba je bila izposojena 547 krat in šteje danes prav lepe kostume. Poglejmo nekoliko njen inventar: 6 francoskih oblek, 50 vojaških, 20 moških narodnih noš, 6 ženskih, 15 belih svilenih tunik, 12 črnih, oboji služijo za akademije dekliških krožkov, 20 turških, 22 moških srednjeveških, 16 ženskih srednjeveških, 28 livrej, 4 kazenske, 10 vražjih, 2 miklavža, 115 rimskih tunik. Za igre, ki rabijo mesto kulis zavese, je na razpolago: 18 svetlo modrih zaves, 4 črne, 15 rjavih, 16 temno modrih, 16 rdečih. Za mladinske nastope je na razpolago 6 mornariških krojev in 4 konjički.

Iger je bilo izposojenih v teku poslovnega leta 1266. Zvezno glasilo je »Ljudski oder«, ki izhaja v založbi Jugoslovanske knjigarne in katerega so dolžna vsa društva naročati.

Tečajev in dekanijjskih sestankov je bilo skupno 8, kjer sta referirala akademik g. Pavlovčič in kaplan g. Petančič o smernicah novega ljudskega odra.

Slov. kršč. ženska zveza.

Slovenska krščanska ženska zveza je posvečala svojo pažnjo tistemu delu svojega programa, za katerega ima in mora imeti žena in mati največ zanimanja: vzgoja, gospodinjstvo in tudi zdravstvo. Pri tem delu (predavanja, zdravstveni in gospodinjski tečaji) se

je ženska zveza prepričala, kako zelo bi zlasti naše revne žene in matere potrebovale navodil in nasvetov o pravilni negi in prehrani dojenčka. Pa tudi pomoč revnim materam pred in po porodu z nasveti in praktično bo treba nekako organizirati.

Kot prvi korak v tej akciji je bila izdaja poljudno napisane knjige »Materam« (priredil dr. Justin), ki jo zaradi nizke cene (3 din) lahko nabavi najrevnejša mati.

Nadaljnji načrt te akcije obsega pomoč revnim porodnicam, ki pridejo v ljubljansko porodnišnico. Porodnici, ki se odloči, da gre v ljubljansko bolnišnico, bo preskrbljeno stanovanje, ako bi zdravnik odločil, da je prišla kak dan prezgodaj. Take porodnice trpe največje muke, ker zaradi pomanjkanja prostora v bolnišnici ne morejo na porod počakati, na pot nazaj domov si pa ne upajo. Ženska zveza bo z bolnišnico stopila v stik, da bo taka porodnica takoj vedela, kam se lahko zateče in počaka, da se, ko pride njena ura, vrne v porodnišnico. Porodnicam, katerih svojci ne zmorejo stroškov za vožnjo v Ljubljano, da bi jo kdo spremljal, ko zapušča bolnico, bo Zveza pomagala, kolikor bo mogla (obisk v bolnišnici, spremstvo iz bolnišnice na kolodvor, do avtobusa itd.).

To bi bila pomoč porodnicam, ki pridejo v ljubljansko porodnišnico in bolnišnice v druga mesta. Treba pa je pomagati tudi porodnicam, ki so se vrnile iz bolnišnice, zlasti takim, ki nimajo nikogar, ki bi mesto njih prve tedne po porodu opravljal težja dela v gospodinjstvu. Za revne matere je ravno pomanjkanje take pomoči večkrat usodno, ker si s prezgodnjim in napornim delom trajno pokvarijo svoje zdravje.

Zato naj bi se v vsaki župniji odločilo nekaj požrtvovalnih članic Marijine družbe oziroma Prosvetnega društva, ki bodo po dogovoru in v naprej določenem načrtu takim materam pri njihovem delu nudile pomoč. Imele bodo prijetno zavest, da so storile koristno delo in zaslužno delo in preprečile marsikatero zlo, ki se morda

ne bi dalo nikdar več popraviti. Prepričani smo, da bodo žene in dekleta rade prevzele to človekoljubno delo.

V preteklem letu je Zveza priredila zdravstveni tečaj (teoretično in praktično podajanje nege bolnika v domači hiši, prvo pomoč in nego dojenčka) v Borovnici, Moravčah, Logatcu, na Vrhniki, Sostrem, Preserju, Kropi in Ljubljana-Sv. Peter.

Gospodinjski tečaj, 10 oziroma 12 tedenski je bil v Borovnici, Moravčah, Dolenji vasi pri Ribnici, v Kropi 2 tečaja po vrsti za delavska dekleta, in sicer od 1. maja do 8. septembra, v Starem irgu pri Črnomlju pa se je pričel tečaj 16. oktobra tega leta. Učni predmeti v gospodinjskih tečajih so: vzgojeslovje in verouk, lepo vednje, zdravstvo, splošno gospodinjstvo, živiloznanstvo, spiseje, računstvo, sadjarstvo, vrtnarstvo, mlekarstvo, šivanje, krojno risanje, gospodinjsko delo in kuhanje. Dekleta se v tečajih nauče vsega, česar potrebujejo, da bodo dobre in skrbne žene in matere ter razumne gospodinjice.

Ob priliki obiska ameriških Slovenk sta ameriška Slovenska ženska zveza in Slovenska krščanska ženska zveza izmenjali zastave.

V okviru kulturne razstave ob štiridesetletnici Prosvetne zveze je ženska zveza priredila gospodinjsko razstavo, pri kateri so sodelovali ženski odsek šentpeterske prosvete, dekliški krožek Moravče in Kropa.

Pojasnila za vse tečaje, ki jih ženska zveza prireja, se dobe pri Slovenski krščanski ženski zvezi, Ljubljana, Masarykova cesta 12.

»Vigred«

ženski list, izhaja mesečno in je glasilo slovenskega katoliškega ženstva. Že 16. leto prihaja med nas. Pa je še mnogo slovenskih žena in deklet, ki »Vigred« še ne poznajo. Zato bomo članice prosvetnih društev in dekliških krožkov skrbele, da bo »Vigred« prihajala v sleherno slovensko hišo. Čim več naročnic, tem boljši bo list!

Letna naročnina: »Vigred« brez priloge 25 din, s prilogo pa 50 din.

Zadruga »Lastni dom«.

Zadruga »Lastni dom« je imela v teku zadnjega leta 24 sej in redni občni zbor, ki se je vršil za leto 1957, dne 26. 9. 1958. Na občnem zboru je bil izvoljen za predsednika g. dr. F. Kulovec, za tajnika ravnatelj g. Zor, za blagajnika g. Levec. Poleg načelstva in nadzorstva ima zadruga več odsekov, ki vršijo pripravljalna dela za zgraditev prosvetnega doma v Ljubljani. Programski odsek, kateremu načeljuje g. dr. Žitko, je zbral in določil centralne organizacije, katere dobijo prostor v bodočem domu. Ugotovil je najnujnejše potrebe teh organizacij, ki so: Prosvetna zveza s svojimi odseki, ZFO, VDK, SKŽ zveza, Katoliška akcija, daljše pensionat za tečajnice in tečajnice, skupna kuhinja in menza, telovadnica in gimnastična dvorana ter studio radijske oddajne postaje. Poleg tega pridejo še predavalnice, dvorana in skupne konferenčne sobe.

Tehnični odsek, kateremu načeljuje g. inž. Umek, je že izračunal velikost stavbe in pripravlja tozadevne načrte.

Zbiralni odsek, kateremu načeljuje ravnatelj g. B. Remec, pripravlja javne zbirke in prispevke, ki se bodo pobirali v bodočem letu za dovršitev te stavbe.

Odbor zadruge je v preteklem letu že kupoval primerno hišo, ki pa se je izkazala premajhna za sodobne potrebe, zato se je odločil za nakup sveta poleg Zadrुžne zveze, ki je pa tudi premajhen, sosednji pa predrag. Nazadnje je 30. julija kupil stavbno parcelo na vogalu Tavčarjeve in Koldvorske ulice v izmeri 2.445 kvadratnih metrov. Tako je zadruga izvršila v preteklem letu prvi predpogoj, da se uresniči resolucija 5 katoliških shodov, da se postavi v Ljubljani centralni prosvetni dom, kjer bo nastanjena tudi Krekova socialna šola. V veliki meri je odvisno od prispevkov, zlasti od društev, ali bo stavba že stala v prihodnjem letu v surovem stanju ali ne. Namen pa ima zadruga začeti z delom spomladi prihodnjega leta.

Delo v društvih

V Prosvetni zvezi je včlanjenih 248 društev, ki štejejo skupno 26.295 članov, in sicer moških 15.717, ženskih 12.576. Odbori v teh društvih so imeli 1.876 sej ter priredili 72 tečajev, predavanj je bilo skupno 1.875, med temi skioptičnih 577, filmskih 131, gledaliških predstav pa je bilo 1.512. Pevski odseki so priredili 254 pevskih koncertov, godbeni krožki pa 125 javnih koncertov. Ljudskih knjižnic v okviru prosvetnih društev je poslovalo 206, te so izposodile v l. 1957-58. 60.682 knjig. Podrobno delo se je vršilo v 240 društvenih odsekih, kjer so združeni člani oz. članice v mladeniških odsekih, dekliških krožkih, ženskih odsekih, dramatičnih, godbenih in pevskih. Na novo so bili pozidani v preteklem letu 5 prosvetni domovi, v Komendi, Dobručah in Trbojah. Tako šteje sedaj naša organizacija 125 prosvetnih domov. Nekaj društev si je nabavilo tudi nove zastave, tako da imajo naše organizacije 72 prosvetnih zastav. Kinoaparatur je 14, skioptikonov 72. Društveno delo je bilo torej precej razgibano, vendar še manjka delovanja po enotnih smernicah, kar edino vodi k uspehu.

Centralna pisarna

Pisarna je prejela 2060 dopisov, odposlala pa 2142. Poleg tega okrog 2500 okrožnic, 50.000 razglednic in slično. Za izseljence je zbrala šest zabojev knjig, ki so bile poslanc v južne kraje naše države in v Aleksandrijo v Egiptu.

Izposodila je pisarna dalje 577 serij diapozitivov s prilično 25.000 diapozitivi, 115 malih filmov in 27 normalnih.

Glavno delo pisarne pa je bila letošnja jubilejna prireditev, kjer so se vodile vse priprave. Pisarna vodi tudi vsa dela, ki so združena z delovanjem potovalnega odseka. Tu se nahaja tudi uprava »Vestnika«, katerega se je odposlalo na odbornike prosv. društev nad 7000. »Mentor«, ki je namenjen srednješolski mladini, je praznoval v zadnjem letu svoj srebrni jubilej. Število naročnikov se je dvignilo od 1500

na 1935, med temi je naročnikov iz dijaških vrst 1555. Prostori Prosvetne zveze so na razpolago ZFO, ZDK, Društveni nabavni zadrugi, Ljudskemu odru in knjižnici.

Prireditve

Leto 1958. je bilo bogato na taborih in prireditvah. Prosvetna zveza je sodelovala z govorniki in s propagando na prosvetnem taboru v Komendi, kjer je bil blagoslovljen eden največjih in najlepših prosvetnih domov. Na tem prosvetnem taboru je tudi govoril minister za zdravje in socialno skrbstvo Cvetkovič. Drugi večji tabor, pri katerem je sodelovala tako centrala kakor društva, je bil narodnoobrambni tabor v Kočevju, kateri je zdramil odločni slovenski živelj, ki se zbira v okrilju prosvetnega društva v Kočevju, katerega zastava se je tudi pri tej priliki blagoslovila.

Prosvetni tabori so se vršili dalje v Železnikih, na Viču, Predosljah, Poljanah, v Gorenji vasi, v Starem trgu, v St. Rupertu, v Trbojah, v Šmartnem pri Litiji, v Dobruču, kjer je bil tudi otvorjen Baragov prosvetni dom. Vsi tabori so kazali veliko zanimanje za izobraževalno delo in za narodno-državno vzgojo. Ni bila želja Prosvetne zveze, da bi člani in članice društev hiteli od prireditev do prireditev, kar nasprotuje našemu vzgojnemu delu. Ni čuda, da so se čule zaradi tega tudi pritožbe in da je treba postaviti za bodoče prireditve gotove norme, katere naj potrdi današnji občni zbor.

Tečaji

V bodoči zimski dobi so predvideni sledeči tečaji:

1. tehnični tečaj za voditeljice dekliških krožkov,
2. organizatorični tečaj za voditeljice krožkov,
3. režiserski tečaj za režiserje ljudskih odrov,
4. maskerski tečaj,
5. prosvetni tečaj za voditelje prosvetnih društev,
6. tečaj za voditelje lutkarskih odrov.

Blagajniško poročilo

V naslednjem podajamo računski zaključek za leto 1957/58., ki sestoji iz bilance in računa zgube in dobička.

Bilanca nam pod aktivni pove, kje ima Prosvetna zveza naloženo svoje premoženje. V glavnem je to razvidno iz besedila računov. Pojasniti je treba samo postavko: **Odseki** din 555.851,75. V tej postavki je namreč zapopaden letošnji prispevek Prosvetne zveze za drugi »Lastni dom« za postavitev prosvetnega doma v Ljubljani. Ta prispevek znaša 515.570,50 dinarjev.

Za knjižnico je bilo letos nabavljenih novih knjig za 50.594 din. Diapozitivov, filmov, aparatov in razstavnega materiala je Prosvetna zveza nabavila za 105.280 din.

Pasiva bilance nam kažejo dolgove Prosvetne zveze in stanje njenih rezerv. Tudi značaj teh je razviden iz besedila računov.

Račun zgube in dobička pove, da je imela PZ v letošnjem letu 245.500,80 din dohodkov, 171.795,64 din stroškov, od vrednosti inventarja in knjižnice pa je bilo odpisanih 70.599 din. Letni prebitek znaša 908,16 din, ki naj se pripiše rezervnemu fondu. Dohodki in izdatki so ostali v glavnem na isti višini kot lansko leto. Značaj prejemkov in izdatkov je razviden iz besedila računov. Za podpore je PZ dolžna največjo hvaležnost svojemu častnemu predsedniku notranjemu ministru gospodu dr. A. Korošcu in pa banu g. dr. M. Natlačenu.

Kljub zatrdilom, da se je članstvo naših organizacij pomnožilo in kljub velikemu navdušenju, ki je prišlo do izraza na letošnjih prosvetnih taborih, pa mora Prosvetna zveza ugotoviti, da so njeni dohodki na članarini od prejšnjega leta padli za 3.662,50 din. Izmed 245 včlanjenih društev je plačalo članarino le 75 društev. Članarine je PZ v letošnjem letu prejela 9.517,50 din, od tega je oddala okrožnim odborom 1.618 din, tako da je Prosvetni zvezi ostalo 7.699,50 din, kar znaša 5 odstotke vseh njenih dohodkov.

Res je, Prosvetna zveza se zaveda, da nikdar ne bo mogla kriti svojih stroškov iz malenkostne članarine en dinar od člana na leto, od česar mora oddati eno četrtino še okr. odborom.

Še bolj pa se odbor Prosvetne zveze zaveda velikanske moralne vrednosti in vzgojnega pomena članarine.

Šele takrat dobi človek zavest članstva in pripadnosti k skupnosti, ko plača članarino, število došlih dinarjev pa je tudi za vodstvo organizacije najbolj kričeč opomin, da toliko in toliko članov pričakuje njegovega vztrajnega dela.

Zato odbor Prosvetne zveze apelira na vse blagajnike prosvetnih društev, da v letošnjem letu posvetijo vso pažnjo pobiranju članarine.

Prosvetna zveza je letos vse svoje razpoložljivo premoženje poklonila za prosvetni dom. Obvezala se je, da bo storila to tudi v nadaljnjih treh letih. Vsak dinar ji bo za to dobrodošel.

Brez žrtev uspeh nikjer ni mogoč, najmanj pa v društvenem življenju.

Bilanca z dne 30. septembra 1958

Aktiva		Pasiva	
1. Gotovina	2.717,—	1. Upniki	44.646,81
2. Poštna hranilnica	8.011,85	2. Odseki	947.911,54
3. Dolžniki	401.219,75	5. Rezerve	296.122,52
4. Odseki	555.851,75	4. Čisti dobiček	908,16
5. Inventar	170.000,—		
6. Knjižnica	120.000,—		
7. Blagovna zaloga	1.178,50		
8. Udeležbe	250.610,—		
	1.289.588,85		1.289.588,85
Za odbor:		Za nadzorstvo:	
Dr. Fr. Lukman, l. r.	Fr. Levec, l. r.	Iv. Tomažič, l. r.	Iv. Martelane, l. r.
t. č. predsednik	t. č. blagajnik	Dr. T. Debeljak, l. r.	

Račun zgube in dobička z dne 30. septembra 1938

Zguba		Dobiček	
1. Plače	74.000.—	1. Izposojnine knjig	41.406,25
2. Pokojninsko zavarovanje	8.269,50	2. Izposojnine diapozitivov	20.721,05
3. Bolniško zavarovanje	7.644,75	3. Članarina	7.699,50
4. Uslužbenski davek	2.299.—	4. Naročnina »Vestnika«	3.778,50
5. Potni stroški	5.147.—	5. Prosvetni večeri	6.427,50
6. Pisarniške potrebščine	14.445,55	6. Podpore	60.100.—
7. Poštne in kolkovine	11.750,29	7. Pisarniško delo	96.000.—
8. Brz. in tel. stroški	2.525,25	8. Obresti	7.168.—
9. Najemnine	17.600.—		
10. Kurjava	1.582.—		
11. Razsvetljava	1.665,50		
12. Čiščenje	5.210,50		
13. Vzdrževanje inventarja	2.572.—		
14. Zavarovalnina	465.—		
15. Stroški za ZFO	9.087,50		
16. Stroški za VDK	11.955,80		
17. Odpisi			
a) od inventarja	40.280.—		
b) od knjižnice	50.519.—		
18. Čisti dobiček	908,16		
	245.300,80		245.300,80
Za odbor:		Za nadzorstvo:	
Dr. F. Lukman, l. r. t. č. predsednik	Fr. Levec, l. r. t. č. blagajnik	Iv. Tomažič, l. r.	Iv. Martelanc, l. r. Dr. T. Debeljak, l. r.

Bodoče delo

Kakor znano, se je ustanovil pred nekaj meseci Narodni odbor v Ljubljani, v katerem so včlanjene vse najrazličnejše organizacije našega katoliškega svetovnega nazora. Narodni odbor bo posvečal vso važnost našim narodno obrambnim problemom. Zato vam je Prosvetna zveza že spredaj nakazala, da se morajo društva seznaniti s temi problemi. Seznanijo naj se ne le društveni člani, temveč vse farno občestvo. Vsako društvo naj priredi vsaj en narodno obrambni večer s pestro vsebino: petjem, deklamacijami in predavanjem. Zlasti pa je treba naše ljudstvo seznaniti s vprašanjem, zakaj je za Slovence tolike važnosti Jugoslavija in zakaj so važni za Jugoslavijo Slovenci. Tozadevni referat bo dala našim društvom na razpolago Prosvetna zveza v najkrajšem času. Prosvetna zveza je dobila od Narodnega odbora nalogo, da prevzame skrb za slovenske izseljence, ki bivajo v Srbiji, Bosni, Hercegovini in Dalmaciji. Prosvetna zveza v Mariboru pa

mora prevzeti skrb za slovenske izseljence na Hrvaškem. Prosvetna zveza v Ljubljani potrebuje zato kataster naših slovenskih izseljencev, ki bivajo v ravnokar omenjenih pokrajinah. Prosvetna društva naj bi pomagala PZ v Ljubljani, da zbere naslove vseh slovenskih izseljencev, ki bivajo v naši državi izven mej Slovenije. To delo bo morda zavzelo precej truda, toda je nujno potrebno. Drugi narodi, zlasti Nemci, se zanimajo za svoje izseljence in izdajo za narodno obrambno delo ogromne milijone. Naša sveta dolžnost je, da se tudi mi pobrigamo za naše ljudi-izseljence. Zato društva nujno prosimo, da nam pošljejo naslove tistih naših izseljencev, ki bivajo v Srbiji, Bosni, Hercegovini in Dalmaciji, kolikor so pač ti rojeni ali pristojni v občino ali farno občestvo posameznih prosvetnih društev.

Prosvetna zveza bo v sezoni 1938/39 priredila, kakor vsako leto, prosvetne večere v Ljubljani. Na teh prosvetnih večerih se bodo vršila tudi zelo važna

predavanja narodno obrambne vsebine. Na sporedu so s to vsebino sledeča predavanja:

a) Dr. J. Mal: Po starih sledovih naše narodne samobitnosti.

b) Dr. A. Kuhar: Skrb velikih narodov za svojo kri v tujini.

c) Dr. Fr. Bitežnik: Nacionalna in mednarodna usoda Slovencev in Slovenije.

d) Prof. dr. P. Blaznik: Naseljevanje Slovencev.

e) Dr. J. Adlešič: Obisk pri ameriškanskih Slovencih.

f) I. Veider: Sveta Hema, slovenska svetnica.

g) Msgr. V. Steska: Zgodovina ljubljanskih škofov.

Na okrožnih svetih spomladi morajo društva poročati, koliko so predelala predloženo tvarino.

Društva morajo imeti v zimski sezoni redne mesečne sestanke, na katerih naj se obravnava tvarina iz narodno obrambnega problema. Prosvetna zveza bo poslala tozadevno tvarino iz gori navedenih predavanj, da jo zamorejo prosvetna društva uporabiti v »Vestniku«.

Poleg te tvarine naj obravnavajo društva tudi tvarino iz zdravstva in higijene: asanacija naše vasi, katero bo v prosvetnem »Vestniku« objavljala g. dr. Ivo Pirc. Troje predavanj je izšlo že s to vsebino v letošnjem »Vestniku« Prosvetne zveze.

Iz socialne tvarine bodo društva lahko zajemala predavanja iz posebne knjige: Socialni problemi slovenske vasi, ki bo v kratkem izšla. Obsegala bo okrog 500 strani z naslednjimi referati: Življenjski nivo kmeta, spisal Fr. Baš, ban. arh. v Mariboru; Zaposlitev kmečkega prebivalstva, spisal Hrvoj Maister; Prehrana kmečkega prebivalstva; Higiena in asanacija naselja, spisal dr. Ivo Pirc; Poljedelsko delavstvo, spisal Filip Uratnik, tajnik Delavske zbornice.

Knjiga bo stala v prosti prodaji 40 dinarjev. Društva, ki jo naroče pri PZ, jo bodo dobila za 20 din. Natisk in izdaja te knjige je omogočena s podporo banske uprave. Prosvetna zveza priporoča, da naj društva naročajo to knjigo ne samo za društveno knjižnico in za predavanja, marveč da jo priporočijo tudi premožnejšim društvenim članom, da si jo sami nabavijo in se temeljito seznanijo z njeno vsebino.

Vsebina: Oklic za XXXIX. redni občni zbor. — Dr. J. Mal: Naše državno pravne starine. — Poročilo Prosvetne zveze v Ljubljani za XXXIX. redni obč. zbor.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejce